ŞİİRLERİYLE MEHMET AKİF

Edebi Kişiliği

- Mehmet Akif; **“Edepsizliğin başladığı yerde edebiyat biter”** der. Edebiyatta edebi gözetmeyenlere, “Edebiyat adına ortaya çıkanları bizler birer adi simsar bulduk.” der.
- Batılılaşma uğruna edebiyatta edepten uzaklaşmak ta o zamanlar başlamış. Akif de onları eleştiriyor ve şöyle diyor:
- **“Edebiyata süs ve çerez diyorlar. Aç ve çıplak bir milletin elbiseye ve gıdaya ihtiyacı var. Gıda ve elbise olmayan edebiyat bize bir şey söyleyemez.”**

Kader ve Tevekkül Anlayışı

- Mehmet Akif, şiirlerinde insanları hep iyiye hep doğruya yönlendirmeye çalışmıştır. Mehmet Akif Ersoy kaderin ve tevekkülün yanlış yorumlandığını dile getirmek de, insanların kendilerine düşen sebeplere dayanmamalarını ve başlara gelen her türlü sıkıntıyı kadere yüklemeyi eleştirmektedir.

- **“Kader” miş öyle mi? Haşa bu söz değil doğru
Belanı istedin Allah da verdi doğrusu bu!
Çalış dedikçe şeriat çalışmadın durdun
Onun hesabına bir çok hurafe uydurdun
Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya
Zavallı dini çevirsin onunla**

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden,
Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken!
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini,
Birer birer oku tekmil edince defterini;
Bütün o işleri Rabbim görür. Vazîfesidir...
Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir!
Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak...
Hudâ vekîl-i umûrun değil mi? Keyfine bak!

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin,
Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin;
Sarılmadan en ufak bir işinde esbâba,
Muvaffakiyyete imkân bulur musun acaba?
Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter!
Ekilmeden biçilen tarla nerde var? Göster!
"Kader" senin dediğin yolda şer'a bühtandır.
Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrândır.
Kader ferâiz-i îmâna dahil... Âmennâ...
Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ.

Kader: Şerâiti mevcûd olup da meydanda,
Zuhûra gelmesidir mümkinâtın a’yânda.
Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhûl;
Biz ihtiyârımızın sûretindeniz mes'ûl.
Kader nedir, sana düşmez o sırrı istiknâh;
Senin vazîfen itâ'at ne emrederse İlâh.
O, sokmak istediğin şekle girmesiyle kader;
Bütün evâmiri şer'in olur bir anda heder!
Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i,
Bu bahsi men ediyor mü'minîne, boş yere mi?

- Safahat, “Vaiz Kürsüde”

Çalışmanın Gerekliliği

- Mehmet Akif çalışmanın gerekliliğini ise şiirlerinde şöyle dile getirmektedir.

Davran artık kârbânın arkasından durma, koş!

Mahv olursun bir dakîkan geçse hattâ böyle boş.

Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün.

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!

- Safahat, “Durmayalım”

Geçmişten Ders Çıkarmak

- Mehmet Akif Ersoy bir başka şiirinde geçmiş olayların önemini tarihten ders çıkarılması gerektiğini şöyle vurgulamaktadır.

Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?

"Târîh"i "tekerrür" diye ta'rif ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?

- Safahat, “Kıssadan Hisse”

Milli ve Manevi Değerlere Bağlılık

- Mehmet Akif Ersoy ne kadar sıkıntılar içerisinde olsak da geçmişimizden aldığımız, milli ve manevi değerlerimizden getirdiğimiz gücün bize her zaman yol gösterici olduğu inancını asla kaybetmemekte ve bizlere şöyle tavsiyelerde bulunmaktadır.

Lâkin ister misin, oğlum, mütesellî olmak:
İctimâî bütün âmillere, kudretlere bak.
Bunların herbirinin kuvveti, mâzîye inen,
Kökü mikdârı olur; çünkü bu âmillerden,
En derin köklüsü en sağlamı, en hâkimidir.

Şimdi, sen bizdeki kudretleri eşsen bir bir,
Göreceksin ki: Bu millette fazîlet en uzun,
En derin köklere yaslanmada; hem sonra onun,
Bir mübârek suyu var, hiç kurumaz: Dîn-i mübîn.
Hâdisât etmesin oğlum, seni aslâ bedbîn....
İki üç balta ayırmaz bizi mâzîmizden.
Ağacın kökleri mâdem ki derindir cidden,
Dalı kopmuş, ne olur? Gövdesi gitmiş ne zarar?
O, bakarsın, yine üstündeki edvârı yarar,
Yükselir, fışkırıp, âfâk-ı perîşânımıza;
Yine bin vâha serer kavrulan îmânımıza.

- Safahat, “Asım”

- Mehmet Akif o günün dini ve ahlaki yaşantısından da şikayetçidir:

Nerede Müslümanlık? Bizden geçmiş insanlık bile
Alem aldatmaksa maksat, aldanan yok nafile
Kaç hakiki müslüman gördümse hep makberdedir.
Müslümanlık bileme ama galiba göklerdedir.

- Mehmet Akif bütün olumsuz şartlara rağmen asla yeise düşmez:

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak

Ahlakın Kaynağı

Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vicdandır.

Fazilet hissi insanda Allah korkusundandır.

Bir yok farzedilsin gönüllerden havf-ı Yezdan'ın

Ne imanın kalır te'siri kat'iyyen ne vicdanın

İdeal Gençlik

- M.Akif’in, “Asım’ın Nesli” olarak nitelendirdiği ideal bir gençlik prototipi vardır.

Asımın nesli diyordum ya nesilmiş gerçek
İşte çiğnetmedi namusunu çiğnetmeyecek.

- Mehmet Akif’e göre; “Asım, vücudu gibi imanı da kuvvetli, hassas, irfan sahibi, ahlaklı, müspet ilimler okumuş bir gençtir. Milletin yükselmesi için gereken iki kudret bilgi ve fazilettir. Biz faziletten uzak düştüğümüz gibi son üç asrın bilgisinden de habersiz bulunuyoruz.
- Fakat, fazilet devirleri gerçekten parlak bir büyük bir milletin çocuklarıyız. Asım’ın nesli Avrupa’da tahsil görecek, oranın kaynaklarından en geniş şekilde faydalanacak, bunları yurda taşıyarak üç yüz senelik ilim kaybını kapatacak. Böylece, faziletimiz bilgiyle beslenince, en ileri bir millet haline geleceğiz.”

Yaratılış Hikmetini Kavramak

- Mehmet Akif, insanın kendi yaratılış hikmetini anlamasını, ne kadar ulvi bir şekilde yaratıldığını ve insanın mahiyetini şöyle anlatmaktadır.

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,

"Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat bilsen.

Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir:

Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir:

- Safahat, “İnsan”

Ahiret İnancı

- Mehmet Akif, dünya hayatının geçici olduğunu, sonunda kabire girileceğini, ahiret hayatının hiçbir zaman unutulmamasını bizlere şöyle öğütlemektedir.

Namaz kılındı; duâ bitti. Kârban, yoluna
Düzüldü taht-ı memâtın girip birer koluna.
Yarım sâat henüz olmuştu. Yolcular durdu;
Demek ki; komşusu dünyânın âhiret yurdu.

Cenâze indi omuzdan yavaş yavaş, sonra,
Sokuldu servilerin ortasında bir çukura,
Atıldı üstüne üç beş kürek kemikli çamur
Kabardı toprağın altında bir an, bir ur!
Evet, çıban, ki yatan duymuyorsa dehşetini,
Dönün de arkadakinden sorun fecâ'atini
Sükûn içinde uyurken şu bir yığın toprak
İlel'ebed o küçük rûh çırpınıp duracak!...

- Safahat, “Ahiret Yolu”

Hz. Muhammed'in Doğumu

- Mehmet Akif Ersoy Sevgili Peygamberimizin dünyaya gelişini ve dünyada gerçekleştirmiş olduğu güzellikleri şu şekilde mısralara dökmektedir.

Ondört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın ondördü; bir öksüz çıkıverdi!
...
Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o ma'sûm,
Bir hamlede kayserleri, kisrâları serdi!

Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl aklına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere, rahmetti, evet şer'-i mübîni,
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünyâ neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

- Safahat, “Bir gece”

Zulme Karşı Duruşu

Zulmü alkışlayamam zalimi asla sevemem
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem
Bir ecdadıma saldırdı mı boğarım,
-Boğamazsın ki!
Hiç olmazsa yanımdan kovarım
Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam
Doğduğumdan beridir aşıkım istiklale
Yumuşak huyluysam kim demiş uysal koyunum
Kesilir belki çekmeye gelmez boynum

Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim
Onu dindirmek için kamçı yerim çifte yerim
Adam aldırma da geç diyemem aldırırım
Çiğnerim çiğnenirim hakkı tutar kaldırım

Batıya Bakışı

- Mehmet Akif Batı’yı İstiklal Marşında “tek dişi kalmış canavar” olarak nitelendirir. Ancak bu ifade hasmane bir yaklaşımdan ziyade durum tespitidir. O, Batı’nın teknolojisinin alınması, kültürüne mesafeli olunması düşüncesindedir. Avrupa’yı gezerken karşılaştırmalı incelemeler yapmış,

Gezdim Diyar-ı Garbı kaşaneler gördüm
Gezdim diyar-ı İslam’ı viraneler gördüm,

- M. Akif batının hayat tarzı hakkında «Dinleri işimiz gibi, işimiz dinimiz gibi» tespitlerini yapmıştır.

Fransızın nesi var? Küfrü bir de ilhadı
Kapıştı bunları yirminci asrın evladı
Ya Almanın nesi var? Nefsi okşayan birası
Unuttu ayranı matuha döndü kahrolası
Hani heriflerin dünya kadar sanayi var,
bedayi var, edebiyatı var, sanatı var.
Giden bir avuç olsun getirse memlekete
Döner muhitimiz elbet muhit-i marifete

Müslümanların Gerileme Sebepleri

- Mehmet Akif, döneminin seçkin İslam alimleri ve mütefekkirlerinden biridir. İslam aleminin içinde bulunduğu buhran onu derinden sarsar ve üzer. Çöküşün sebeplerini irdeler, kurtuluşun yollarını arar ve bunları şiirlerine yansıtarak insanları aydınlatmaya çalışır. Birinci Dünya savaşı sonrasında da Anadolu’da vaazlar vererek toplumu uyandırmaya çalışmıştır. O tefrikanın, (ırkçılık, bölgecilik, ideolojik ayrılık vs.) İslam aleminin gerilemesinde önemli bir sebep olduğunu düşünür:

Girmeden bir millete tefrika düşman giremez.
Toplu vurdukça onu top sindiremez.
En büyük düşmanıdır ruh-u Nebi tefrikanın
Adı batsın onu İslam'a sokan kaltabanın
Medeniyet size çoktan beridir diş biliyor.
Evvela parçalamak, sonra da yutmak diliyor.

İşit! Bir hükm-i kat'i var ki istinafa yok meydan
Cemaattan uzaklaşmak,uzaklaşmaktır Allah'tan

Arab'ın Türk'e,Laz'ın Çerkez'e, yahut Kürd'e
Acemim Çinliye rüchanı mı var? Nerde?
Müslümanlıkta anasır mı olurmuş? Ne gezer?
Fikr-i kavmiyeti tel'in ediyor Peygamber
Artık ey milet-i merhume! Sabah oldu uyan
Sana az geldi ezanlar diye ötsün mü çan?
Ne Araplık kalacak ne Türklük aç gözünü
Dinle Peygamber-i zişan'ın ilahi sözünü.

- Ersoy’a göre Müslümanların gerileme nedenlerinden birisi de aralarındaki birliği bozacak şekilde kavmiyetçiliğin peşine düşmeleridir. Bu konudaki kanaatlerini ortaya koyduğu bir vaazında şöyle söyler:
- **“Ey cemaati müslimin! Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, tayyarelerle yıkılmıyor, yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki bağlar çözülerek herkes kendi başının derdine, endi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdasına düştüğü zaman yıkılır. .. Müslümanlık bağı ırkı, iklimi, lisanı, adetleri, ahlakı büsbütün başka olan bir çok kavimleri birbirine sımsıkı bağlamıştı**

- **Boşnak İslavlığını, Arnavut Latinliğini, Pomak Bulgarlığını... kısacası her kavim kendi kavmiyetini bir tarafa atarak Müslüman halifesinin etrafında toplanmış, kelimetullahı yükseltmek için canını, kanını, bütün varını güle güle koşa koşa feda etmişti. Fakat sonraları aramıza Avrupalılar tarafından türlü şekiller altına ekilen fitne, tefrika, fesat tohumları, bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeye, dallanmaya, budaklanmaya başladı. O demin söylediğim bağ gevşemeye başladı...”**

- O,mevcut problemin Kur’an’ın iyi anlaşılmamasından kaynaklandığını düşünür:

Doğrudan doğruya Kur’an’dan alarak ilhamı
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslamı,

Lafz-ı muhkem yalınız anlaşılan Kur’an’ın
Çünkü kaydında değil hiç birimiz mananın
Ya açar Nazm-ı Celilin bakarız yaprağına
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına
İnmemiştir hele Kur’an bunu hakkıyla bilin
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için